

ВІДГУК

офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора
Лісовця Олега Васильовича
на дисертаційну роботу **Довгої Мирослави Мирославівни**
«Професійна підготовка майбутніх соціальних працівників до роботи з
молодими сім'ями, що потребують правового забезпечення»,
подану на здобуття доктора філософії
зі спеціальності 015 «Професійна освіта (за спеціалізаціями)»

Проблема професійної підготовки майбутніх соціальних працівників, здатних швидко та якісно вирішувати проблеми та труднощі, які виникають у житті сучасної молоді сім'ї, є надзвичайно актуальною. Це підтверджується і змістом дисертаційного дослідження, в якому показано, що на сьогоднішній час в Україні збільшується потреба у соціальних працівниках, які мають відповідати за своєю професійною підготовкою потребам суспільного розвитку. У майбутніх соціальних працівників мають формуватися як соціальні, так і правові знання та вміння, вони мають бути компетентними у їх практичному застосуванні у роботі з різними категоріями сімей, в тому числі з молодими сім'ями. Це впливає на якісну підготовку фахівців, які мають бути здатними використовувати набуті знання із соціально-правового захисту молодих сімей у своїй професійній діяльності, проявляти творчу активність, високу культуру та суспільну свідомість.

Запропоноване на розгляд наукове дослідження є складовою частиною науково-дослідної теми кафедри теорії та методики дошкільної і корекційної освіти «Підготовка майбутнього педагога до професійної діяльності в умовах трансформації суспільного устрою з інтегрування в Європейський освітній простір» (2017–2022 рр., Державний реєстраційний № 0106U009432) і науково-дослідної теми кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи «Забезпечення якості надання освітніх послуг закладом вищої освіти: управлінсько-організаційний, методичний, економічний аспекти» (2017–2022 рр., Державний реєстраційний № 0118U004074), які реалізуються у ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника».

Наукова новизна одержаних результатів дисертаційного дослідження полягає в тому, що М. М. Довгою уперше було:

визначено і науково обґрунтовано організаційно-педагогічні умови професійної підготовки майбутнього соціального працівника до роботи з молодими сім'ями; розроблено та обґрунтовано структурно-функціональну модель професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до роботи з молодими сім'ями, що потребують соціально-правового захисту;

уточнено сутність і структуру поняття професійної підготовки та професійної компетентності майбутніх соціальних працівників до роботи з молодими сім'ями;

розроблено методичні рекомендації до вивчення навчальної дисципліни «Основи соціально-правового захисту молодих сімей», інформаційний посібник і соціальний проєкт по наданню соціально-правової та психологічної допомоги;

набули подальшого розвитку підходи до аналізу професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до роботи з молодими сім'ями, що потребують соціально-правового захисту.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає у впровадженні в освітній процес вищої школи структурно-функціональної моделі професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до роботи з молодими сім'ями, що потребують соціально-правового захисту шляхом забезпечення відповідних організаційно-педагогічних умов; розроблено і впроваджено методичні рекомендації до навчальної дисципліни «Основи соціально-правового захисту молодих сімей» для студентів спеціальності 231 Соціальна робота та інформаційний посібник для студентів спеціальності «Соціальна робота»; впроваджено соціальний проєкт із надання соціально-правової та психологічної допомоги молодій сім'ї на рівні місцевих громад Івано-Франківської області. Матеріали дослідження можуть бути використані в ЗВО; центрах соціальних служб; ОТГ, соціальних агентствах та ін.

Основні положення та результати дисертаційного дослідження відображено в 21 друкованій праці (із них 6 одноосібних), із яких: 7 відображають основні результати дисертації (1 закордонне наукове періодичне видання), 7 мають апробаційний характер, 5 додатково відображають результати дослідження. Кількість та повнота висвітлення положень дисертаційного дослідження у наукових публікаціях М. М. Довгої за темою дисертації відповідає чинним вимогам.

Детальне ознайомлення з текстом дисертації М. М. Довгої дає підстави стверджувати, що підхід здобувача до розкриття проблеми професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до роботи з молодими сім'ями відзначається фундаментальністю, ґрунтовністю дослідження. Структура дисертації є стрункою. Її логіку підпорядковано вирішенню сформульованих дослідницьких завдань. Не викликають зауважень постановка мети, завдань, об'єкта та предмета дослідження. Наприкінці кожного розділу подано чіткі стислі висновки, які відповідають змісту дослідження. Основні наукові результати, висновки і рекомендації дослідження є достовірними внаслідок оперування досконалим теоретико-методологічним інструментарієм та залученням значної кількості перевірених фактів, положень, концептуальних підходів.

Залучений автором значний обсяг джерел інформації (302 найменувань, з них 17 – іноземною мовою) надає обґрунтованості, достовірності та об'єктивності висновкам та узагальненням роботи.

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел, 22 додатків на 101 сторінці. Робота містить 17 таблиць і 34 рисунки. Загальний обсяг дисертації становить 378 сторінок, із них основного тексту – 219 сторінок.

Логіка побудови дисертації чітка та послідовна, що сприяє розкриттю теми дослідження та виконанню поставлених завдань.

Так у *вступі* авторкою обґрунтовано вибір теми дослідження, показано зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Також визначено мету і завдання дослідження, об'єкт, предмет і методи дослідження, наукову новизну та практичне значення отриманих результатів, структуру і обсяг дисертації. Подано апробацію матеріалів дисертації, публікації і особистий внесок здобувача в працях опублікованих у співавторстві.

У *першому розділі* «Теоретичні основи професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до роботи з молодими сім'ями» авторкою обґрунтовано професійну підготовку майбутніх соціальних працівників до роботи з молодими сім'ями та особливості соціально-педагогічної роботи з молодими сім'ями; наведено зарубіжний досвід професійної підготовки соціальних працівників та переваги професійної підготовки майбутніх соціальних працівників у зарубіжних країнах порівняно з вітчизняною підготовкою; охарактеризовано специфіку соціальної роботи у визначеному напрямі діяльності. У розділі представлено результати опитування молодих сімей у м. Івано-Франківськ, доведено необхідність їх соціально-правового захисту. Також визначено основні проблеми зміни сімейних відносин серед молодих сімей, напрямки підтримки молодих сімей з боку держави, компоненти успішної підготовки майбутніх соціальних працівників до роботи з молодими сім'ями. Здійснено ґрунтовний аналіз стану професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до роботи з молодими сім'ями у закладах вищої освіти а саме: аналіз Державних освітніх стандартів, освітньо-професійних програм, навчальних планів та робочих програм з підготовки студентів освітнього рівня «бакалавр» зі спеціальності 231 «Соціальна робота».

Зміст розділу відображено у 9-ти публікаціях авторки.

У *другому розділі* «Стан професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до роботи з молодими сім'ями, що потребують соціально-правового захисту» дисертанткою обґрунтовано організаційно-педагогічні умови професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до роботи з молодими сім'ями (забезпечення мотиваційного аспекту професійної підготовки студентів; впровадження інноваційних технологій в освітній процес; сприяння міждисциплінарного забезпечення у процесі професійної підготовки;

розширення практичної складової у процесі професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до роботи з молодими сім'ями). Заслуговує на увагу розроблена структура формування соціально-правової компетентності майбутніх соціальних працівників до роботи з молодими сім'ями, розгляд її компонентів (мотивувальний, особистісний, когнітивний, діяльнісно-оперативний та інструментальний). Щодо останнього компоненту варто відмітити розробку і реалізацію соціального проєкту «Освіта молоді сім'ї», в межах якого на рівні місцевих громад Івано-Франківської області було створено мобільну групу з надання соціально-правової та психологічної допомоги молодій сім'ї для підвищення рівня соціально-правової грамотності молодих сімей та їх соціально-правового захисту. Також дисертанткою обґрунтовано критерії та рівні професійної компетентності майбутніх соціальних працівників до роботи з молодими сім'ями, підібрано відповідний діагностичний інструментарій. Позитивно, що у запропонованому інструментарії діагностики соціально-правової компетентності майбутніх соціальних працівників до роботи з молодими сім'ями використовувались і авторські анкети. На різних його експерименту було залучено 300 студентів (експериментальна група – 136 осіб, контрольна група – 164 особи), 64 соціальних працівники. Варто відмітити розроблену структурно-функціональну модель професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до роботи з молодими сім'ями, що потребують соціально-правового захисту, яка містить такі основні блоки: цільовий, теоретико-методологічний, організаційно-змістовий, процесуально-змістовий та діагностувальний.

Зміст розділу відображено у 8-ми публікація авторки.

У *третьому розділі* «Експериментальна перевірка ефективності структурно-функціональної моделі професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до роботи з молодими сім'ями, що потребують соціально-правового захисту» представлено проведення формувального етапу педагогічного експерименту та аналіз його результатів. Безперечним здобутком дисертантки є розробка і впровадження в освітній навчальній дисципліні «Основи соціально-правового захисту молодих сімей», яка спрямована на вивчення механізмів соціально-правового захисту молодих сімей, закономірностей формування і розвитку молодих сімей, особливостей соціально-правової діяльності соціальних працівників з молодими сім'ями. Схвалення заслуговують і методичні напрацювання: інформаційний посібник для студентів спеціальності «Соціальна робота» і соціальних працівників у професійній діяльності щодо надання соціально-правової та психологічної допомоги молодими сім'ям. За результатами проведеної науково-дослідницької роботи виявлено позитивну динаміку рівнів сформованості компетентності майбутніх соціальних працівників експериментальних груп (порівняно з

контрольними). Статистичну достовірність результатів дослідження професійної підготовки студентів до визначеного напрямку діяльності перевірено за допомогою критерію χ^2 . Емпіричні результати дослідження візуалізовано за допомогою достатньої кількості таблиць та діаграм.

Зміст розділу відображено у 4-х публікаціях авторки.

Представлені *висновки* відповідають сформульованим у вступі меті й завданням, впливають зі змісту роботи, є чіткими й логічними, віддзеркалюють основні результати дисертації.

Технічне оформлення дисертації відповідає вимогам до даного типу робіт. У дисертаційній роботі відсутні порушення академічної доброчесності та за результатами перевірки дисертації та публікацій не виявлено ознак елементів фабрикації, фальсифікації та плагіату.

В цілому позитивно оцінюючи дисертаційну роботу М. М. Довгої, необхідно висловити деякі **критичні судження/зауваження та побажання**:

1. В аналізі зарубіжного досвіду підготовки майбутніх соціальних працівників, який здійснений у першому розділі, фактично не згадуються аспекти підготовки до роботи з молодими сім'ями.

2. У підрозділі 1.2. представлений дещо узагальнений і неповний аналіз нормативних документів у сфері сімейного законодавства в контексті прав та гарантій молодим сім'ям. Так, наприклад, взагалі не розглядаються питання про запобігання та протидію домашньому насильству та відповідний нормативний інструментарій.

3. Дискусійними видаються запропоновані дисертанткою авторські тлумачення окремих наукових понять. Так, «професійна підготовка соціального працівника» тлумачиться через результат такої підготовки («сукупність професійних умінь та навичок»), а не як процес чи система заходів як це обґрунтовується у тексті в аналізі різних підходів. Також поняття «професійна підготовка майбутніх соціальних працівників до роботи з молодими сім'ями» трактується як односторонній процес «надання ЗВО відповідних професійних вмінь та навичок», при цьому упущені знання, а також здатності чи компетентності, що б зробило подане визначення більш сучасним.

4. Виділені дисертанткою організаційно-педагогічні умови професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до роботи з молодими сім'ями є безперечно доцільними і обґрунтованими. Проте самі формулювання 1-3 умов мали б бути більш прив'язані до проблеми дослідження і відображати його специфіку.

5. Третій розділ переобтяжений описовими характеристиками відповідей на усі запитання анкет за підсумками констатувального експерименту. Робота б виграла у разі графічного представлення узагальнених результатів.

Проте, означені зауваження і побажання не впливають на загальний високий науковий рівень дисертації та не піддають сумніву основні наукові результати, отримані дисертанткою.

Аналіз дисертаційної роботи, опублікованих праць дисертантки дає підстави зробити загальний висновок, що дисертаційне дослідження Довгої **Мирослави Мирославівни «Професійна підготовка майбутніх соціальних працівників до роботи з молодими сім'ями, що потребують правового забезпечення»**, подане на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 015 «Професійна освіта (за спеціалізаціями)», є завершеним, цілісним, самостійним науковим дослідженням, яке має наукову новизну, теоретичне та практичне значення.

За актуальністю обраної теми, науковою новизною і практичним значенням отриманих результатів робота Довгої Мирослави Мирославівни відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), Порядку присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167, а здобувачка – Довга Мирослава Мирославівна – заслуговує присудження ступеня доктора філософії зі спеціальності 015 «Професійна освіта (за спеціалізаціями)».

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри соціальної педагогіки
і соціальної роботи
Ніжинського державного університету
імені Миколи Гоголя

О. В. Лісовець

Засвідчується: *О. В. Лісовець*
Зав. кафедрою *Л. М. Мавлюк*

«Тернопільський національний університет ім. Василя Стефанива»
ПЛОП № 0304-30/341
16.11.2019